

račun. Neka tako javno kažu i napišu o sebi oni koji sumnjiče mene.

Pisac teksta najžešće me optužuje zbog toga što sam napisao knjigu „Građanin predsjednik“, zapravo životopis Stipe Mesića. Te se knjige ne stidim. Ona ne govori o politici Stipe Mesića, nego je njegov životopis – mali Slavonac probija se sam kroz život i, u sudbonskim godinama desna je Tudmanova ruka, tajnim glasovanjem dobiva potporu hrvatskoga naroda te biva dva puta zaredom pred-

sjednikom Republike Hrvatske. Ponosim se tom knjigom, jer rijetki novinari budu počašćeni time da ih državni poglavari zamoli da napišu njegov životopis.

Da ne zaboravim: i Stipe je Mesić bio politički zatvorenik. To je činjenica. Jednako kao što je činjenica da je dva puta zaredom bio hrvatski državni poglavar. To su činjenice, dragi pišče teksta koji ne može odobriti nitko tko ima svoju glavu. Činjenice i istina ne mogu se prekriti ma kako crnom bojom. Dakle: o politici pred-

sjednika Mesića može se misliti i govoriti kako kome drago, ali činjenice i istina ostaju trajno. To su rekli još stari Latini: najprije pravredno i pravično utvrditi istinu na temelju činjenica, a tek potom – mač u ruke. (Fiat iustitia preat mundus! – pravda, pravda, pa makar i svijet propao!) Kako bi po tome obrascu prošao naš pisac i njegov tekst?!

Milan PULJIZ

O PJESNIKU LUKI PULJIZU (4) POVODOM LUKE PULJIZA, O NEKIM SIMPTOMIMA HRVATSKE NACIONALNE PATOLOGIJE

Prije nego što o predmetu ove rasprave išta kažem, neka mi se dopusti napomenuti da Milana Puljiza ne poznajem.

Iako potječemo iz istoga kraja, od mene je stariji navodno tridesetak godina, pa ga nikad u životu nisam vidio niti sam ikad s njime, o njemu ili povodom njega s bilo kim razmijenio jednu jedinu riječ. Dva su tomu razloga. Prvo, život je prekratak da bih se bavio sitnicama poput Milana Puljiza; a drugo, čak i da ga je netko spomenuo u mome društvu, na nj ne bih trošio vrijeme, jer tog čovjeka držim pripadnikom soja – Ante Starčević ovdje bi upotrijebio jaču i bolju imenicu! – soja, koji je pristojno čovjeku nepristojno poznavati.

Prema tome, Milan me Puljiz – osim, dakako, samim svojim postojanjem – nije nikad uvrijedio niti mi je dao osobnoga povoda da se na nj obazrem, pa to napose ne bih činio u ovo doba kad na sve strane svatko kokodače o svačemu, i kad se u toj kakofoniji vrlo rijetko zamjećuje – a još rjeđe pamt i da itko išta o ičemu misli. Zato je u pravilu bolje šutjeti, uvijek imajući na umu jedan od mudrih Murphyjevih poučaka: nikad se ne valja prepirati s budalom, jer se može dogoditi da ljudi ne uoče razliku.

I da pokojni Luka Puljiz (1913.-1945.) nije mali pjesnik u punome značenju te riječi, pa da slijedom toga o njemu nije pisala nego ša-

čica autora, nikad mi se ne bi dogodilo da u kratkome, uzgrednome i posve prigodnom članku o nesretnome pjesniku, objavljenom u posljednjem lanjskom broju Političkoga zatvorenika, ugazim u njegova prezimenjaka Milana.

On je pripadnik soja i struke koja je – kako se navodi čak i u prigodnim izdanjima poljoprivredno-industrijsko-političkoga kombinata Vjesnik, u kojem se je odgajao jurišni sloj naših inženjera duša – prvotno bila puka „transmisija partijskih rukovodstava“, a kasnije je, u sklopu „izgradnje udruženog rada i produbljanja socijalističkih samoupravnih odnosa“ označavala ljude koji su „kao društveno-politički radnici uvijek pokazivali visoku društvenu svijest i odgovornost prema široj društvenoj zajednici“.

Ima, naime, situacija u kojima je argumentum ad hominem ujedno argumentum ad rem: ako ne znamo da je snaha iz „Šume Striborove“ Ivane Brlić Mažuranić zapravo zmija, ne će nam biti jasno zašto joj zapalUCA računvasti jezik svaki put kad ugleda svačiće. Na sličan način se taj nesretni zmijski jezik otme jugoslavenskim komunistima kad govore i pišu o hrvatskim nacionalistima: i kad su iz istoga zaseoka, ne može se sakriti da dolaze iz dva suprotstavljena svijeta.

Takav je slučaj i ovdje: Luka Puljiz je hrvatski nacionalist i ustaški dužnosnik koji je 1945. godine zbog svojih uvjerenja oslobođen i glave i groba i uspomena; Milan je Puljiz jugoslavenski društveno-politički radnik koji je glavninu svoga odlučnog života posvetio Jugo-

Jedan od brojeva Srijemskoga Hrvata koji je Maček-Šubašićeva centura drastično oklaštirala

javno nazivali ne hrvatskim političkim uznicima, nego – ratnim gubitnicima!?

To je, dakle, i tada, u drugoj polovici 1990-ih, čak i u samoj udruzi hrvatskih političkih uznika, htjelo biti djelotvornom diskvalifikacijom; i tada se je one koji se nisu sramili svoje prošlosti, pokušavalo eliminirati optužbom da su ratni gubitnici, da su 1945. izgubili i državu i ljudska prava, i da na ta prava nemaju pravo ni danas! Pa su slijedom toga ti ratni gubitnici imali ostati nepočudnima (kako bi se uvjerali da su nepovratno i zauvijek poraženi), dok su počudnima bili i ostali Josip Boljkovac kao počasni gost na osnivačkome skupu tzv. Hrvatskog društva političkih zatvorenika – žrtava komunizma (objavismo fotografije, zar ne?), i Joža Manolić, tada već kao disident Hrvatske demokratske zajednice, ujedno partijski šef odnosno nositelj izborne listine na kojoj se našao i jedan hrvatski politički uznik!

Nismo li i nedavno, pri imenovanju novoga ministra kulture, uglednog povjesničara dr. sc. Zlatka Hasanbegovića, promatrali isti ideološki linč? Zar je moguće da ne vidimo kako se uvijek radi o jednom te istom modelu, o jednom te istom zarobljenom umu?

Zar je moguće da ne vidimo kako se to ubijanje istine uvijek provodi na isti način, i uvijek u ime tzv. nacionalne pomirbe? Znači li to da je nacionalna pomirba moguća samo tako da pobjednici ostanu pobjednici, a gubitnici zauvijek posramljeni gubitnici?

A je li moguće doći do drugačijeg zaključka, ako se i danas tako često – pa i na primjeru Luke Puljiza – zatiru uspomene, pravo na osjećaje, pravo na istinu, pa i samo pravo na ime!?

Je li moguće da i danas šutke prolazimo pokraj te činjenice neslobode, pokraj memoricida i cenzure, uopće ne shvaćajući da se šutnjom o neslobodi, pristajanjem na vidljive i nevidljive brnjice, ne odgajamo za ljude, nego se odgajamo za ništarije!

Jer, ne radi se samo o tome da je tijekom jugoslavenskoga terora – onoga rojalističkoga, a pogotovo onoga komunističkoga – ljudima utjeran strah u kosti do te mjere da se i dalje skrivaju ili da, u najbolju ruku, izmišljaju ili su prisiljeni izmišljati kojekakve eufemizme, rebuse i zagonetke (poput znamenite „hrvatske domovinske vojske“ koja bi imala značiti sve i ne značiti ništa, pa nitko ne zna označava li Hrvatske oružane snage, Ustašku vojnici ili nešto treće), nego se radi o tome da se

odričemo vlastitoga dostojanstva svaki put kad bez prosvjeda i negodovanja dopustimo da nam ukradu pamćenje i ime.

Isto vrijedi i u obrnutom slučaju: kad se ukrade ime pripadnicima Narodnooslobodilačke vojske i Partizanskih odreda Jugoslavije, pa ih se proglasi „hrvatskim partizanima“; kad se činjenica ulaska Jugoslavenske armije u Zagreb i svečano podizanje jugoslavenske zastave proglasi ne obnovom Jugoslavije, nego oslobođenjem Hrvatske.

Jer: povijest se ne briše, reče svojedobno Ivan Oršanić. I nema ni mirenja niti istine dok se stvari ne počnu nazivati svojim imenom.

Zato i ova rasprava vrijedi samo zbog te opće, zajedničke teme, jer o rješenju tog pitanja ovisi hoće li političke vlasti propisivati granice historio-grafskih, pa posljedično i kulturno-povijesnih istraživanja; i onda dalje, hoće li i do kada će se oni koji pišu o hrvatskoj kulturi 20. stoljeća podvrgavati autocenzuri i izbjegavati nazivanje stvari, pojava, stranaka i pokreta njihovim pravim imenom? Pritom je suviše dokazivati kako je najstravičnije da se politička korektivna kanonizira a autocenzura nameće u ime demokracije, čak i u ime Hrvatske!

A kad ne bi služila kao povod za tu navelu raspravu, onda bi se repliku Milana Puljiza moglo i ignorirati, tim više što je njegovo ponašanje raritetno: čovjeka se navelo da napiše poopširan tekst kojim reagira na relativno oštar napadaj, a on u toj istoj reakciji piše kako uopće ne traži da se njegov odgovor objavi. Radi kojega ga je vruga onda pisao? Komu je sada dužan i komu danas mora položiti račun? Tko ga je upregao u kola koja i nije kadar vući? Zar onaj tko inzistira da se taj (tudi!) teksti objavi? Nije li onda umjesno pitati, ne na zadnjemu mjestu, što treba misliti o onomu koji u svoja kola hoće upregnuti jednoga Milana Puljiza?

Jer, i nedarovitiji bi psiholozi mogli u tome prepoznati koješta, a nešto prepoznajemo i mi laici, napose ako smo upućeni u neke od tankih struna kojima se ta tužaljka gudi, ali – *noblesse oblige*.

Jedan od Puljizovih obračuna s jugoslavinstvom

Plemstvo obvezuje, pa je red uredništva da tekst Milana Puljiza u cijelosti i objavi, kad ga je čovjek već napisao i poslao, što sam, a što posredovanjem onih koji nemaju petlje sami se oglasiti i na krešvo izići, ali zato imaju petlje komesarski negodovati što ih se – ne štiti od kritike! Lijepo! Lijepo je kad čeljade umisli da je božanstvo – makar se i božanstva danas mire s time da su podložna kritici – ali kako je tema u literaturi obrađena tisućama puta, ne ćemo time sada prljati ruke.

A kad je već objavljeno, red je vidjeti i što je to objavljeno.

U svome odgovoru Milan Puljiz tvrdi da pjesme Luke Puljiza, amputaciju kojih sam mu predbacio, „nisu izabrane jer su prigodničarske i manje su umjetničke vrijednosti“, pa dodaje: „To je urednikovo pravo.“

Vrlo lijepo, samo da je istinito! Ne znajući da će Milan Puljiz reagirati na moj članak u *Političkom zatvoreniku*, i sam sam Puljizove pjesme iz njegova ukoričenoga „ustaškog ciklusa“ ocijenio – doslovice – prigodnima, prigodničarskima i, općenito – slabima. Slabima čak i u općenito negodovanju opusu! Ima u periodici razasutih i boljih njegovih pjesama koje bi spadale u taj ciklus, pa je šteta da

„preslikane“ i da „nije dodano niti je oduzeto ni jedno slovo“.

To naglašavanje (koje uostalom nije točno, ali to je od srednje važnosti) ima svrhu jedino onda kad služi prikrivanju činjenica; inače za njim ne bi postojala nikakva, ni obavijesna niti stilska potreba.

U posljednjim desetljećima sviknut sjediti na više stolaca (ah, prokleta sloboda, jer – lako je bilo do nazad nepuna tri desetljeća, kad te buridanovske dvojbe nije bilo!), Milan je Puljiz jednostavno izbjegao obavijestiti čitatelja, kojemu se je kriteriju pri sakaćenju pjesništva svoga prezimenjaka priklonio, e kako bi – ako i kada ustreba – mogao primijeniti genijalni obrazac iz *protudeklaracijske borbe* 1967. (u kojoj je, kao što znamo, na diku i ponos hrvatskoga naroda, zamjernu ulogu imao opskurni Stjepan Mesić, prividni objekt, a zapravo naručitelj i jedini adresat jednog od podaničkih hvalospjeva izišlih iz pera Milana Puljiza).

Tada, te davne 1967. godine, na upit „kakov je njegov stav o Deklaraciji“, koji je došao od predstavnika *partijskih foruma* za koje se znatizelju nije pouzdano znalo, ište li i naplatu na *odgovornom mjestu* ili ima služiti tek kao putokaz za vlastitu orijentaciju, jedan se je imotski sudac hitro domislio odgovoru koji je odmah, strjelovito i pravocrtno ušao u leđene i tamo ostao da dana današnjega: „Pravilan!“

Sličnim se je lisičenjem, kao što vidimo, pokušao poslužiti *društveno-politički radnik* Milan Puljiz, valjda računajući na to da će kako predstavljači, tako i možebitni prikazivači, potom i publika – ukoliko svi oni ili bar većina njih ne puše u isti rog ili ukoliko već nije primjerno neinformirana ili uobičajeno površna – imati također „pravilan stav“ o tome bizantskom postupku.

Jer, recept je jednostavan i bezbroj puta prokušán: prešutjet ćemo kriterije, da ih možemo izmisliti po potrebi, kako bismo ostali „na liniji“ i uvijek imali „pravilan stav“. Poput Mesića: 1967. protiv Deklaracije, 1971. za nju; 1990. za *Juru i Bobana*, 2000. za *kapu partizanku*; 1991. za

samostalnu Hrvatsku, 2001. za *zapadno-balkanski region*.

A pred tim tužnim glavinjanjem Milana Puljiza uzmiče njegovu nehotično priznanje vlastite nedoraslosti i za taj u biti jednostavan posao pretiskivanja dviju opsegom malih zbirki pjesama, bez kritičkog aparata i književnokritičke studije. Jer, samo će potpuni nevježa – i onaj tko u rukama nikad nije držao kritičko izdanje djela bilo kojega književnika – u izabrane pjesme uvrstiti prvotne verzije pjesničkih uradaka, ne shvaćajući da zadnja verzija predstavlja pjesnikovu konačnu riječ, i da je samo njoj mjesto u izabranim pjesmama. Zato je Milana Puljiza uzaludno uvjeravati da su mnoga od klasičnih djela i hrvatskih pjesnika – od preporodnoga doba preko *Matoša, Ujevića, Nazora i Šimića* sve do najnovijeg doba – u prvotisku imala bitno drugačiji oblik od onoga koji danas nalazimo u antologijama i čitankama.

Kad bi to vrijedilo truda (i uz uvjet da mu to nisu preporučili bar oni predstavljači sa zagrebačke promocije koji su se knjigom bavili ili se bave), moglo bi se Milana Puljiza poslati u kakvu knjižnicu da pogleda kritičko izdanje sabranih djela bar spomenute četverice hrvatskih pjesnika, pa usporedi konačne verzije s prvotiscima njihovih ne samo poetskih, nego i proznih uradaka.

Ali kad je Milan Puljiz posrijedi, to je uzaludan trud. On će u svoj izbor uvrstiti pjesmu „Otac je prodao kravu“ iz prve zbirke, ali ne i njezinu doradenu verziju objavljenu u drugoj zbirci pod naslovom „Zapis o kravi Ružovi“. Uvrstit će pjesmu „Suša“ u prvotnoj, ali ne i onu u konačnoj, izmijenjenoj verziji; objavit će pjesmu „Nedjelja“ iz prve zbirke, ali ne istu pjesmu koja je u drugoj zbirci objavljena pod naslovom „Nedjelja u mom selu“. Jednako će postupiti i s pjesmom „Kako je umro moj djed?“ koja je 1944. preime-novana u „Moj djed“, i tako dalje.

Treba li jasnijeg dokaza nedoraslosti? I treba li napominjati da – ako je suditi po dostupnome tekstu njihova izlaganja – predstavljači zagrebačkog izdanja iz 2011. o tome nisu ni beknuli, pa se može samo nagađati, jesu li to uopće uočili? Štoviše, jesu li ikad vidjeli izvorne zbirke Luke Puljiza, i – ako jesu – u što su gledali, i zašto priređivača nisu posavjetovali da se okani posla kojemu nije dorastao...

Milan Puljiz, dođuše, tvrdi da ja nisam čitao predgovor knjižice iz 2011., a možda je ni vidio te se upušta u dodatno mje-

Naslovnica zadnjega broja Srijemskoga Hrvata

ih sam autor u nj nije uvrstio. No, kad je tako, mi to promijeniti ne možemo.

A nema dvojbe: bilo bi doista uredničko pravo u svakome izboru izostaviti manje vrijedne pjesme, ali samo uz jedan uvjet: da je urednik to tako i napisao. Ali, *društveno-politički radnik* Milan Puljiz to u svojoj *kerpljačini* od knjige nije nigdje napisao. Zato se sada mora doviati jeftinim izmišljotinama.

On je, naime, u (nenaslovljenom) predgovoru naveo doslovce: „Obje su knjige preslikane: nije dodano niti je oduzeto ni jedno slovo, osim što je izostavljeno devet pjesama s početka druge zbirke. Jedanaest pjesama iz prve, s neznatnim izmjenama, autor je prenio i u drugu zbirku. Nismo ih uvrstili, pa su ovo zapravo izabrane pjesme Luke Puljiza.“

Kao što se vidi, *društveno-politički radnik* izmišlja (običnim bi se i svakomu razumljivim hrvatskim jezikom precizno kazalo: laže), jer u njegovu uvodnome tekstu knjige pjesama Luke Puljiza, dođuše, postoji onaj majestetični plural, ali nema ni jednoga jedinog slova o umjetničkoj vrijednosti kao mjerilu za (ne)uvrštavanje u i izabrane pjesme. Ni jednoga! Ali zato ima dodatna klopka za neupućenog čitatelja: naglašavanje da su knjige

ŽIVJETI! Slovenci bi željeli suradnju?

Čitajući ovu „Srijemski Hrvat“... (The text continues with a detailed analysis of the magazine cover and the author's perspective on the editorial choices.)

Porodi i pomor godine 1940. u Vukovaru

U luku godine 1940. našlo se... (The text discusses the historical context and the impact of the 1940 famine and family issues in Vukovar.)

sečarenje („Pisac psovačkog teksta očito nije pročitao predgovor, možda nije vidio ni knjigu, možda je tek načuo što je netko rekao...“), pa potom navodi da u mome „podužem tekstu“ (koji da je objavljen u posljednjemu lanjskom „trobroju“ *Političkog zatvorenika*) „nema ni jedne originalne riječi pisca teksta, ni jedne nove riječi koja bi pomogla da se osvijetli život i pjesnikovo djelo“.

Shvaćam da je Milan Puljiz usplahiren i nervozan. Takvo je dijete kad ga se uhvati s rukom u pekmezu, takav je lupež kad ga se zatekne *in flagranti*. Zato društveno-politički radnik desetljećima uhljebljen u novinstvu nije u stanju pročitati ni impresum časopisa. Jer, momčino Puljizu, nije posrijedi nikakav trobroj *Političkog zatvorenika* nego je riječ o broju, kao što mu na koricama lijepo i krupnim slovima piše. A kao što se iz moga članka vidi, ja

pokupskoga, bosutskoga, zрманjskoga ili imotskoga „tipa“.

Ništa on, međutim, o tome. Krhko je znanje i veliko neznanje u Milan-efendije, zar ne?

A umjesto toga, on tvrdi da ja u svome tekstu nisam donio ništa nova o Luki Puljizu. Nije tako, i lako je dokazati da nije tako.

I članak o Luki Puljizu i rubrika o pobijenim pjesnicima u *Političkome zatvoreniku* imaju zadaću podsjetiti, nemaju ambiciju istražiti. Nijednim od tamo obrađenih pjesnika nisam se pitanje bavio, pa tako ni Lukom Puljizom. Općenito, zanimaju me ideje, eventualno pojedinci koji ih personificiraju, nikad pojedinci sami po sebi. Zato će i slabo potkovani čitatelj vidjeti da ni moj tekst u *Političkome zatvoreniku* nije imao nikakvih posebnih ambicija. O

rila skupini pod vodstvom „brata Luke Puljiza“ „zauzeti brzoglasnu centralu makar i po cijenu borbe sa srpskim časnicima“, iako bi to – ta odluka da se poluge državne vlasti preuzmu i oružjem – vrlo zgodno ilustrirala tezu o pjesniku kao „haesesovcu podravskoga tipa“.

Nisam spominjao ni da je Lukin brat **Danijel Puljiz** bio tabornik Ustaške mladeži u Borovu, pa u Borovu Selu, potom i u nekim drugim taborima u okolici Vukovara, a ni to da su u Ustaškoj mladeži u velikoj župi Vuka odnosno Vuka I. dobili udjelbe mnogi čija prezimena upućuju i na zavičajnu povezanost s Puljizima.

U skladu s njegovom ograničenom svrhom i nakanom, u mome članciću o Luki Puljizu nije spomenut ni podatak da je pjesnik surađivao u *Hrvatskom oraču: prosvjetno-književnom zborniku za sve hrvatske krajeve, s godišnjakom za godi-*

Vlasnik: Konzorcij „Srijemski Hrvat“, predstavnik i odgovorni urednik Luka Puljiz, novinar, Vukovar. — Tiska fiskara „Novo Doba“, Vukovar. — Pretplata: godišnja 76.- Din, polugodišnja 38.-, četvrti godišnja 19.-, za inozemstvo 110.- Din godišnje i razmjerno. Oglasi se plaćaju prema cijeniku, rukopisi se ne vraćaju.

Impresum zadnjega broja Puljizova vukovarskog tjednika

sam primijetio kako je Milan Puljiz u svome tekstu preuzeo čitave rečenice (npr. **Alilovićeve**), a da to nijednom riječju nije spomenuo, što je lupeština koju se eufemistički naziva plagijatom.

Spomenuo sam da je opširno prepričao umiljate konfabulacije nekoga **Mirka Kovačića** o njegovu ocu kao „haesesovcu podravskoga tipa“, a da pritom nije nigdje zabilježio tko je taj Mirko Kovačić, niti kako mu je ocu bilo ime. Još manje je zabilježio bilo kakav podatak iz kojega bi čitatelj mogao zaključiti, što je taj bezimni Kovačićev otac bio, po čemu je bitan i po čemu je uopće usporediv s Lukom Puljizom (pa bi se sve to moglo zvati otužnom ilustracijom kakvoće novinarskoga pera Milana Puljiza odnosno svjedodžbom njegova nepoznavanja elementarnih pravila novinarskoga zanata).

Primijetio sam i to da je pojam „haesesovac podravskoga tipa“ potpuno nepoznat hrvatskoj političkoj fenomenologiji, pa sam se – uzalud, eto! – ponadao da će mi Milan Puljiz (skupa s misterioznim Mirkom Kovačićem i njegovim bezimnim, malne fantomskim ocem) objasniti što ta sintagma znači, i po čemu je pok. Luka Puljiz bio „haesesovac“, po čemu je to bio u doba Drugoga svjetskog rata, a navlastito po čemu je bio haesesovac „podravskoga“, a ne možda posavskoga,

ubijenome pjesniku nisam proveo nikakvo sustavnije istraživanje čak ni periodike (a kamoli arhivskoga građiva), niti sam se držao – pa se ni danas ne držim – osobito upućenim u njegov život i njegovo djelo. Sve što znam o njemu svodi se na pabirke iz novina i časopisa koje sam, istražujući neke druge teme, usput zabilježio samo zbog pjesnikova (i moga) podrijetla i zbog njegove sudbine.

Drugim riječima, i onda i sada znam samo onoliko koliko je dovoljno za prigodni tekst. No, i to što znam i što sam u uzgrednome tekstu zabilježio, više je od *kerpljačine* koju je Milan Puljiz unio među korice knjižice *Luka Puljiz: Zapisi o siromacima*.

A baš zato što čak ni u novinskome tekstu nije primjereno nabrajati fragmente koji upućuju na to da je potrebno poduzeti istraživanje Puljizova života i djela, nisam spominjao ni mnoštvo drugih pojedinosti koje sam u prethodnim godinama i desetljećima zabilježio.

Nisam znao za pjesmu objavljenju u *Božićnici* za 1939. godinu, na koju upozorava **Petar Blažević**, ali nisam spominjao, primjerice, da se u nekim uspomnama objavljenima u vukovarskome *Hrvatskom borcu* tvrdi kako je vukovarska ustaška jezgra u vrijeme proglašenja NDH povje-

nu 1942., što su ga uredili **Ante Oršanić** i **Ivo Balentović**, a Luka se je u njemu pojavio skupa, recimo, s također ubijenim i nesumnjivo darovitijim Draženom Panjkotom.

Nisam naveo ni to da je jednu Puljizovu pjesmu („Balada o majčinom srcu“) **Zlatko Milković** 1941. uvrstio u svoj izbor *Hrvatskih balada*.

Također nisam spominjao da je „stožernik Ustaške Mladeži župe Vuka Luka Puljiz sa suprugom“ bio koncem siječnja 1942., skupa s velikim županom **Jakobom Elickerom** i knezom **Erweinom Lobbowitzem**, među viđenijim uzvanicima I. Ustaške večeri koja je održana u Hrvatskome domu u Vukovaru, a ni to da ga lokalni tisak registrira na brojnim ustaškim i državnim priredbama kao organizatora i sudionika.

Nisam posebno napominjao da je kao stožernik Ustaške mladeži u više navrata javno pozivao na različite humanitarne i dragovoljne akcije, a ni to da je, recimo, u ožujku 1942. u istome svojstvu s odjelnim upraviteljem Upravnog zapovjedništva Ustaške mladeži **dr. Julijem Makancem** bio nazočan ispitima dužnosnika Mladeži u Borovu, pa su nakon završetka tečaja njih dvojica i ravnatelj škole **prof. Nikola Zambelli** održali vatrene ustaške govore.

Nisam u svoj tekst uvrstio ni podatak da je upravni zapovjednik Glavnoga ustaškoga stana, poglavni pobočnik **Blaž Lorković** „po odredbi Poglavnika“ u ožujku 1942. imenovao Luku Puljiza članom Ustaškoga stegovnoga i kaznenog suda (USIKS) u velikoj župi Vuka, a činilo mi se nepriličnim u kratki tekst uvrstiti i podatak da je Puljiz početkom svibnja 1942. predvodio izaslanstvo Ustaške mladeži svoga stožera najprije kod upravnog zapovjednika **Ivana Oršanića**, a potom i kod državnog poglavara, poglavnika **Ante Pavelića**. Bio je to uvod u Oršanićev dolazak u Vukovar i obilazak tamošnjih organizacija Ustaške mladeži, što je organizirao upravo Puljiz koji je gosta i službeno pratio.

Nije mi se činilo nužnim napomenuti ni to da je *Hrvatski narod*, središnje glasilo ustaškoga pokreta (u kojem je Luka Puljiz, ako je vjerovati inicijalima, također surađivao), u studenome i u prosincu 1942. na više mjesta izvješćivao kako je Puljiz (valjda kao „haesosovac podravskega tipa“?) sudjelovao u nizu „ustaških pouzdaničkih sastanaka“ koje su diljem istočne Hrvatske održavali **Vjekoslav Blažkov**, **Janko Tortić**, **Mladen Lorković**, **Ivica Frković**, **Mile Starčević**, **Ante Nikšić**, **Marko Čović**, **Mime Rosandić** i još niz drugih iz, moglo bi se reći, prvoga ustaškoga *ešalona*.

Nisam spominjao ni to da je izlazak prve Puljizove zbirke, koju inače pod br. 124. spominje *Hrvatska bibliografija* za razdoblje od svibnja do kolovoza 1942. godine, možda moguće i preciznije datirati, budući da je u dnevnome tisku u prvoj polovici srpnja 1942. najavljeno kako ona uskoro izlazi iz tiska. Vijest je, naime, donijela i **Dujmovićeva Nova Hrvatska**, pa se može računati da je zbirka doista i objavljena u srpnju te godine. S druge strane, drugu i zadnju njegovu zbirku ne bilježi *Hrvatska bibliografija* za razdoblje od siječnja do travnja 1944., pa bi i to moglo upućivati na stanovite zaključke. Razumije se da njima Milan Puljiz nije dorastao, jer se ne radi o čovjeku koji znade postavljati pitanja; takvi, pak, ne znaju davati ni odgovore.

Nisam u svoj tekst uvrstio ni podatak da je Luka Puljiz kao stožernik Ustaške mladeži u kolovozu 1942. bio među onima koji su u Borovu dočekali izaslanstvo Hlinkine mladeži, pa ni to da je u isto-

me svojstvu približno u isto doba posjetio neke tužne izložbe („Židovi“) u Vukovaru i u Zemunu...

Ništa od toga nije našlo mjesta u mome kratkom prikazu (ali je svim tim, i još mnogim drugim podatcima bilo mjesta u nečemu što se hoće zvati biografsko-bibliografskom napomenom uz knjigu tobože izabраних pjesama Luke Puljiza!), a ipak je – protivno invektivama usplahirenoga i nervoznoga Milana Puljiza – i u takvome mom članku naveden čitav niz podataka koje od 1945. do danas nije spomenuo baš nitko od onih koji su o Luki Puljizu pisali, uključujući *društveno-političke radnike*.

Dakle, u mome je kratkom i prigodnom članku malko dopunjen i ispravljen popis publikacija u kojima je pokojni pjesnik surađivao između dva svjetska rata, a prvi put su spomenute neke u kojima je surađivao tijekom rata (*Ustaška mladež*, *Narodštaj slobode*).

Spomenute su, a onda i objavljene i neke njegove pjesme iz tih časopisa, o kojima od 1945. nitko nije ni zucnuo, a kamoli ih objavio.

Upozoreno je na vjerojatno njegove, dijelom memoarske, a dijelom propagandne tekstove o predratnome djelovanju domovinskoga ustaškoga pokreta u hrvatskome Podunavlju i osobito u Vukovaru, uz ogradu da su potpisani inicijalima, pa njegovo autorstvo tek treba verificirati.

U mome je članciću također istaknuto kako je prilično problematična uvjerljivost standardne tvrdnje da je Luka Puljiz bio urednik vanjskopoliitičke rubrike zagrebačkoga dnevnog lista *Nova Hrvatska* koji je uređivao **Franjo Dujmović**, jer je Puljiz postao tek članom uredništva tog lista, i to nakon što je bio naznačen odgovornim urednikom kratkotrajnoga istoimenog lista, kojemu sudbinu nisam uspio razjasniti.

Katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice spominje, naime, list *Nova Hrvatska* kojemu je urednik Luka Puljiz, dodajući da je izlazio 1941. i da je izišlo samo osam brojeva. S tim su, međutim, skopčane četiri nevolje. Prva, da taj list ne spominje *Hrvatska bibliografija* za 1941., koju je uz potporu Sveučilišne knjižnice objavljivalo Hrvatsko bibliotekarsko društvo, a kao odgovorni urednik potpisao **Jure Pačić**. Druga, da list toga naziva i pod tom signaturom uopće ne spominje *Građa za bibliografiju jugoslavenske periodike* iz 1955., koju je kao glavni urednik potpisao **Mate Ujević**. Treće, da taj Puljizov list ne spominje nijedan pregled niti leksikon hrvatskoga novinstva koji mi je poznat. I četvrto, da problem bez ozbiljna istraživanja nije moguće riješiti, jer je taj Puljizov list u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici zagubljen prigodom davne selidbe u sadašnju zgradu, a ja za daljnju potragu nemam vremena.

Usljed toga se u svome kratkom tekstu nisam upuštao ni u kakve spekulacije oko toga lista, pa sada ovdje – spominjući uzgred da je očito kako ni Petar Blažević nije uočio taj problem – navodim tek to da sam od ljudi koji bi mogli biti upućeni, doznao da je Puljizova *Nova Hrvatska* zapravo bila kratkotrajni tjednik koji je pokrenut u jesen 1941., a onda je pripojen zagrebačkomu *Novomu listu* koji je u studenome iste godine preimenovan u *Novu Hrvatsku*. No, zasad je to tek pretpostavka koju tek valja dokazivati.

U mom je tekstu također prvi put navedeno da se Luki Puljizu zasigurno ili s priličnom pouzdanošću može pripisati dvjestotinjak objavljenih političkih članaka, pri čemu nitko ne mora dijeliti moje mišljenje da oni ne predstavljaju manje vrijedan dio njegova opusa od njegova pjesništva, ali će se svatko pristojan složiti da se tih dvjestotinjak članaka ne može jednostavno prešutjeti (kao što se upor-

no činilo, i kao što nastavlja činiti usplahireni i nervozni Milan Puljiz).

Do moga članka nije od 1945. baš nitko spomenuo da je Luka Puljiz držao ideološko-politička predavanja u Školi ustaške mladeži u Borovu i na valovima Državne krugovalne postaje u Sarajevu, pa ni to da su mnoga od tih sarajevskih predavanja potom objavljena kao uvodnici *Naraštaja slobode*, tamošnjega časopisa Ustaške mladeži. (U dnevnome je tisku, naime, u prvoj polovici siječnja 1943. objavljeno kako je Luka Puljiz imenovan zapovjednikom nove ispostave zapovjedništva Ustaške mladeži u Sarajevu.)

Nisam u svome tekstu posebno isticao da Milan Puljiz nema pojma kako u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nije bilo nikakvih „županija“ (pa je budalasto pitati se, je li Luka možda bio dužnosnik na „županijskoj razini“), ali sam upozorio na to da je najvjerojatnije pogriješan podatak kako je bio ustaški stožernik, podatak koji se stalno nekritički prepisuje i ponavlja. Tu su tvrdnju ponovili i Alilović i Pojić, a očito se je za njima poveo i stanoviti PP (što treba čitati kao *protuha i paljetkar*, a ne, recimo, kao **Petar Požar**), pa je za tom soli, naravno, pošao i Milan Puljiz (baš kao što i priliči onoj živadi što poslovično za soli ide).

Naime, od jeseni 1941. na puno mjestu u periodici i u novinstvu spominje se Luka Puljiz kao stožernik Ustaške mladeži, tek pred kraj 1942. u nekoliko navrata se u dnevnome tisku (u povodu skupština održanih u Zemunu, Kukujevcima i u Vukovaru) uz njegovo ime stavlja oznaka „stožernik“ odnosno „ustaški stožernik“. Neoprezno je olako se povesti za tim oznakama, pa stvar treba potanje istražiti. Pritom valja imati na umu da je prvim ustaškim stožernikom za Veliku župu Vuka u lipnju 1941. imenovan **ing. Božo Petračić**, a sredinom rujna 1941. tu je udjelbu preuzeo ustaša povratnik **Stipe Došen**, rodom iz Rizvanuše kod Gospića. Kasnije je kao ustaški stožernik zabilježen **Marijan Gec**.

Budući da postoji mnoštvo potvrda da se Luka Puljiz od sredine studenoga 1942. spominje kao stožernik Ustaške mladeži, a da je nesporno kako je *Hrvatski narod* 10. siječnja 1943. donio obavijest da je on imenovan zapovjednikom nove ispostave zapovjedništva Ustaške mladeži u Saraje-

Puljiz je jedan od mogućih autora teksta o ustaškoj borbi u Vukovaru, objavljenog u Ustaškoj mladeži

vu (gdje će kao takav potpisati mnoštvo isprava i članaka, pa i u biografskoj napomeni druge svoje zbirke navesti: „Sada je zapovjednik Izpostave Zapovjedništva Ustaške mladeži u Sarajevu“), posve očito je kako je malo vjerojatno da je na svega dva mjeseca imenovan ustaškim stožernikom, pa opet vraćen Ustaškoj mladeži.

To bi sugeriralo da je ono nekoliko nazivanja ustaškim stožernikom u studenome i u prosincu 1942. posljedica neobaviještenosti izvjestitelja ili pogriješaka u prijepisu. U to su se vrijeme novinske vijesti često diktirale telefonom, pa su takve pogriješke moguće. K tome treba imati na umu da su promjene u ustroju Ustaškog pokreta, pa i u ustroju Ustaške mladeži, ponukale vodstvo potonje organizacije da u drugoj polovici 1942. u *Dužnostniku: službenom listu Ustaške mladeži* upozori „sve stožere, logore i tabore“, da čak ni ustaški dužnosnici ne vladaju nazivljem niti znaju tko koga imenuje i kako ga oslovljava. Nejasnoće će postati još veće kad u studenome 1944. dođe do restrukturiranja Ustaške mladeži i uvođenja novoga nazivlja.

Ali, badava je sve to; badava sam ja upozorio na to kako raspoloživi podatci pokazuju da Luka Puljiz po svemu sudući nije bio nikakav ustaški stožernik, nego tek stožernik Ustaške mladeži, jer

Milan Puljiz i sada, reagirajući na moj tekst, mehanički ponavlja kako je pokojni pjesnik bio ustaški stožernik. On, naime, uopće nije primijetio što sam napisao, a nije primijetio zato što ne razumije razliku između te dvije službe (što potvrđuje i njegovo bulažjenje o „Hrvatskoj mladeži“). K tome mu nedostaje ono što se hoće čak i za prepisivanje: malko dara i zrno kritičnosti. Jer, ustaški stožernik i stožernik ustaške mladeži, to su dvije različite stvari, dvije različite funkcije (iliti udjelbe, kako bi se onda kazalo).

Znam da ima tvrdih glava, glava u koje činjenice teško ulaze, i da je jugoslavenskomu *društveno-političkom radniku* strano nazivlje kojim su se služili *domaći izdajice* i njihov pokret. Zbog vlastita ga neznanja nisu poučili ni učeni šaptači, od priučenih se to nije moglo ni očekivati. Zato se moram ponovno sifizovski upustiti u poučavanje Milana Puljiza *et consortes*. Poslužit ću se analogijom koja je, unatoč šepavosti takvog dokazivanja, jednomu *kompartmentu* vjerojatno razumljivija.

Dakle, družu Puljizu, stožernik Ustaške mladeži nije isto što i ustaški stožernik, nego se od ustaškog stožernika *mutatis mutandis* razlikuje onoliko i onako kako se sekretar SKOJ-a razlikuje od generalnoga sekretara KPJ. Drugim riječima, razlikuje se onako kako se je od Najvećeg Sina Naših Naroda I Narodnosti razlikovao, recimo, drug **Ivo Lola Ribar**, a on je – zar ne, družu Milane – također bio Veliki, Ali ipak Nešto Manji Sin Naših Naroda I Narodnosti.

I tako dalje, i tako dalje. Rezimirajmo: nijedan od spomenutih, ovdje ponovljenih podataka koji su navedeni u mome članku nije objavljen nakon 1945. godine. Nijednoga od njih nisu spomenuli ni Alilović, ni Pojić, ni Juroš niti bilo tko drugi. To, drugim riječima, znači da usplahireni i nervozni drug Milan Puljiz i opet ne govori istinu kad tvrdi da nisam objavio ništa što se o pjesniku nije znalo.

A taj grozd ranije nepoznatih i neobjavljenih, a zapravo tek usput popabirčenih podataka o Luki Puljizu koje sam objavio, bjelodano pokazuje da bi se sustavnijim i temeljitijim radom – pregledom predratne i ratne periodike, a osobito arhivskim istraživanjem – otkrilo puno više. To je trebalo učiniti najkasnije onda kad su

pothvat, što no reče Milan Puljiz; „financirali Runovićani“ odnosno kad im se posrećilo da – kupe mačka u vreći.

Ono što sam ja pronašao, za jedan običan novinski tekst i nije tako malo. Priznat će to svatko tko ima obraza, a matematički je mjerljivo da je to neusporedivo više od onoga što je priopćio Milan Puljiz (koji o Luki Puljizu doista nije objavio nijednu novu činjenicu, osim par seoskih anegdota o njegovim predcima, koje bi, doduše, imale svoju vrijednost kad ih ne bi pratilo svjesno prešućivanje drugih podataka).

Usput, ono što sam objavio ja, znatno više je i od onoga što je dao znati jedan od zagrebačkih predstavljača 2011. godine, **Mate Maras**, koji je – valjda u nedostatku drugih izvora i podataka o životu pokojnog pjesnika (jer se drugačije ne smije pretpostaviti!) – u svome izlaganju ekstenzivno (točnije: od riječi do riječi) citirao ni manje ni više, nego – Wikipediju, pa onda to pozivanje na poslovično nepouzdan izvor kasnije i objavio. Bio je pritom korektan, pa nije krio čime se je poslužio. Inače, taj wikipedijski tekstić (iz pera, dakako, neimovanih i nepoznatih autora), u biti se oslanja na Alilovićeve istraživanja, a nažalost nije propušten čak ni kroz rešetko **Pojićeve** bilješke, koja bi mu pomogla, jer doista jest korisna, iako također ima krupnih nedostataka.

A meni se čini kako logika nameće samo jedan zaključak: da Marasovo pozivanje na Wikipediju i citiranje tamošnjega teksta baš na predstavljanju knjige koju je priredio te joj predgovor i pogovor napisao Milan Puljiz, kristalno jasno, jasnije od ičega, svjedoči da inače marljivu i akribičnu predstavljaču sav taj otužni priređivački *trud* Milana Puljiza nije bio ni od kakve pomoći. Da je drugačije, ne bi mu trebalo pozivanje na Wikipediju, nego bi se oslonio na Milana Puljiza.

No, kad je o životu i o pjesništvu Luke Puljiza riječ, i kad je riječ o povijesnim okolnostima u kojim je pjesnik djelovao, na toga se *društveno-političkog radnika* nije moguće osloniti (osim ako ga se stavi da podupre kakav trošni suhozid, a valjda bi zgodno poslužio i kad bi se njime podkolčila oboljela bukva): nema tjeska kojim bi se dalo išta iscijediti iz teksta predgovora i pogovora koje je potpisao Milan Puljiz.

Kako ne bi bilo nedoumica, moram domnetnuti da za sadržaj Marasova izlaganja donedavno nisam znao. Zato sam svojedobno, u br. 265, vrlo jasno napisao: „Na

internetskim je bespućima moguće pronaći podatak da su tu knjigu u listopadu 2011. u prostorijama Matice hrvatske u Zagrebu predstavili Milan Puljiz, Mate Maras, **Stjepan Sučić** i **Mijo Jukić**. Ne navodi se potanje, što je tko od njih tom zgodom kazao, pa danas ne znamo, jesu li se i ostali predstavljači pridružili priređivačevu *furtimašenju*. Bolje bi bilo da nisu, jer – posve je jasno da Luka Puljiz nije baš nikoga ovlastio da iz njegova životopisa i iz njegove bibliografije briše stranice kojima se je on sam, nema sumnje, ponosio.“

Zato samo ljudi zaslijepljeni sebeljubljem (koje je tim frapantnije što je razloga za zaljubljenost u sebe manje!) – ili ljudi koji, poput Milana Puljiza, ne razumiju hrvatski jezik – mogu napisati ono što je on napisao: da sam se „iz nerazumnih

Jedna pjesma Luke Puljiza uvrštena je u Milkovićev izbor hrvatskih balada

razloga (...) okomio na Miju Jukića, Stjepana Sučića i Matu Marasa“ i da sam ih „osumnjičio zbog toga što su govorili na predstavljanju“ knjige u listopadu 2011. godine.

Kondicional se uči u osnovnoj školi, ali je Milan Puljiz vjerojatno prestar da bi ga tamo primili. Prema prosvjetnim propisima, tamo se ravnaju godištem rođenja, a ne nekim drugim mjerilima (npr. čitanjem i razumijevanjem teksta) koja bi Milanu Puljizu širom otvorila vrata osnovnoškolskih učionica. Tamo bi mu bilo mjesto i po računanju, jer onaj tko plagira tekst Ivana

Alilovića o Luki Puljizu iz 1991., pa tvrdi da se pjesnikovo ime „nije spominjalo sedam desetljeća“, pokazuje da ne zna ni račun koji svladavaju djeca u prvome razredu pučke škole. Jer, tih 46 godina od 1945. do 1991. manje je i od punih pet, a kamoli od sedam desetljeća. A onaj tko znade čitati, lako će pročitati da se nisam „okomio“ na predstavljače, niti sam ikoga „sumnjičio“, jer – pojma nisam imao što su tom zgodom govorili Mijo Jukić i Stjepan Sučić.

Mate Maras mi je sam, privatno, dostavio svoj tekst. Bilo je to nakon izlaska prethodnoga broja *Političkog zatvorenika* i, dakako, u zgodno, neslučajno vrijeme. Obavijestio me je i da je njegov tekst objavljen u *Runovićima, listu župe Gospe od Karmela Runovići*. Ni ostale niti ostalo nije spominjao. Privatno sam mu (i kritično) odgovorio; on je raspravu odbio prihvatiti. O razlozima mogu samo nagađati (pa misliti svoje i o tome je li moje nagađanje logično!), no što se njega tiče: *dvije ga volje k'o kadije*.

Malo kasnije me obavijestite da je i izlaganje Mije Jukića objavljeno na istome mjestu, u bloku posvećenom predstavljanju knjige (*Runovići*, 17 /2011./, br. 2 /33/, str. 35.-43.). Poslaše mi i taj blok. Nisu tekstovi iz tog bloka ni povod niti razlog ovomu osvrtu, pa nema potrebe potanje objašnjavati zašto volim da nijednom od njih nisam autor. Jedino sa žaljenjem moram primijetiti kako su se obistinile moje bojazni da i oni pate od težnje da se prešute činjenice.

Za tekstove izgovorene na zagrebačkom predstavljanju knjige stihova Luke Puljiza i potom objavljene u *Runovićima*, moglo bi se, naime, na prvi pogled kazati da su korektni, zanatski. Pomnijivije čitati, mogli bi dobiti i drugačiju ocjenu. Ne ću predaleko, tek onoliko koliko se ovdašnje teme tiče.

Spominje se, dakle, tamo da je Luka Puljiz bio hrvatski rodoljub i da je dao život za hrvatsku državu, nastavši na povlačenju prema Bleiburgu (Jukić, potom i Maras). No, ne spominje se, komu bi valjalo pripisati njegovu smrt. Nestao sam od sebe. Izgubio mu se trag. Ubilo ga. Tako se šaptalo nekad, kad se nije smjelo skoro ni pomisliti, a kamoli kazati tko je pobio one što su „nestali“ u svibnju 1945. godine. Bezlični „ubilo ga“ nije se mogao tumačiti kao optužba. Ne zna se tko je kriv, pa dakle – nitko nije osumnjičen niti je tko

kriv. „Mir, mir, nitko nije kriv!“ – slušali smo i pola stoljeća kasnije.

Nisu krivi ni *antifašisti*, tzv. hrvatski partizani, a nije kriva ni Jugoslavenska armija u čijem su sastavu ti tzv. hrvatski partizani nastupali. Nije kriva ni Jugoslavija za koju su se borili. Puljiz je jednostavno „nestao na putu prema Bleiburgu“. Možda je na tom „putu“ zalutao, pa ga pojeo vuk ili medvjed? Čini se da bi formula „nestao na povlačenju prema Bleiburgu“ pokrila i tu mogućnost, zar ne?

Štoviše, kaže Jukić: „Mi se ideološki ne opredjelujemo, mi slavimo pjesnika, rodoljuba koji je dao svoj život...“ A oko čega bismo se to „ideološki opredjeljivali“ (i koji smo to „mi“?), kad ni kod Jukića ni kod Marasa nema ni jednoga slova o tome da bismo se u povodu Luke Puljiza imali oko čega „opredjeljivati“?

Ako se kaže da je bio hrvatski rodoljub, to još ne sili na isticanje ikakvih ideoloških ograda i gromobrana, karikaturnih isprika i otrcanih pokrivala. No, ako se kaže da je bio ustaša, stvar bi mogla biti drugačija. Ali, bit će da se baš zato nigdje ni ne kaže da je pjesnik bio ustaša, štoviše razmjerno visoki ustaški dužnosnik i autor čitava ciklusa *ustaških* pjesama!?

Baš kao što sam se prošle jeseni pobojao: nema o tome ni jednoga slova! A hoće se truda, čak i vještine da se te činjenice prešute, zar ne? Taj trud i ta vještina došli su do izražaja u činjenici da je ipak spomenuto kako se je pokojni Luka Puljiz „uključio“ u neki „radikalni pokret“ (Maras), pa će dovitljivi čitatelj sigurno dokučiti, je li se pjesnik koji je kasnije na neki neobjašnjiv način „nestao na putu prema Bleiburgu“, ranije bio uključio u koji od radikalnih kulturno-umjetničkih pokreta svoga doba, ili se to „radikalni pokret“ ipak odnosi na njegovo političko djelovanje.

A ako se odnosi na politiku, je li Luka Puljiz možda bio staljinist, boljševik (jer i boljševici su bili „radikalni pokret“, zar ne)? Možda je ipak bio skloniji **Trockomu**, zagovorniku istoga radikalnog svjetonazora i podjednako radikalne prakse? Je li pristajao uz arapske borce protiv britanske kolonijalne vlasti koje su u Londonu također nazivali „radikalima“? Možda je bio cionistički radikal? Hoćemo li ga naći među članovima i pristašama francu-

ske Parti radical koja je utemeljena 1901., ili među pristašama brojnih stranačkih organizacija koje su se također nazivale radikalnima?

Ili je, pak, Luka Puljiz pripadao srpskim radikalima, Narodnoj radikalnoj stranci? Možda odjetku te stranke koji je zarana nastao i u hrvatskim zemljama pod nazivom Srpska narodna radikalna stranka u Ugarskoj i Hrvatskoj i Slavoniji? To je moguće, jer je na povlačenju prema Austriji nesumnjivo „nestalo“ i nešto srpskih radikala? Možda je sudjelovao u stvaranju zametka Hrvatske radikalne stranke o kojoj je nekolicina Hrvata razmišljala sredi-

nom 1920-ih godina? Da nije pristao uz Hrvatsku radničku radikalnu organizaciju **Mirka pl. Pisačića**?

Možda je Puljiz ipak bio pristaša bugarskih ili talijanskih radikala, koji su 1945. također lako mogli „nestati“ na povlačenju prema Austriji? Da nije Puljiz ušao u **Stojadinovićevu** Jugoslavensku radikalnu zajednicu, pa onda kao njezin pristaša „nestao na putu prema Bleiburgu“? Možda je pripadao Transnacionalnoj radikalnoj stranci *in spe*, utirući pute **Zdravku Tomcu**?

Eto kamo nas dovodi trud i vještina da se zataji jednostavni i općepoznati naziv

toga „radikalnog pokreta“ kojemu je pripadao Luka Puljiz, naziv kojemu je sadržaj vrlo jasan i općepoznat! Na isto ono mjesto na koje nas vodi sofizam da ga je „ubilo“ ili da je „nestao“. Prema istome tom skrovitu mjestu pokazuje **Zvonimir Doroghy** kad nas poučava kako je **Vibije Krispo** jednom zgodom upitao: *Quis tibi sic timere permisit?*

Doista, tko je toj gospodi dopustio da se tako boje?

I u čije ime se boje? Zar u ime Luke Puljiza? A komu je on to, kada i kako dopustio?

Ili se ne radi o strahu, nego u „mudrosti“, i to onoj posebne sorte, političkoj?

Ako bi bilo tako, i ako bi bilo „politički mudro“ ne spomenuti notornu činjenicu da je Luka Puljiz bio ustaša, pa je „politički mudro“ ni tim povodom ideološki se ne „opredjeljivati“, kojom bi se mudrošću moglo nazvati to što je u istome tekstu potegnuta usporedbu s **Mihovilom Pavlekom Miškinom** koji da je stradao ne od nekih „radikala“, nego je stradao baš u ustaškome logoru (Maras)?

Kad je o logoru i o smrti riječ, tu se, kao što i sam vidiš, puče galilejski, ne ustežemo preciznih oznaka: tu je tako lako posegnuti za ustaškim imenom! Tu je lako „opredjeljivati se“ (kao što je uvijek bilo lako svezat' konja gdje gospodar kaže).

Jest, istina je to s Miškinom, i to tužna istina; nesumnjivo tamna stranica ustaškog pokreta. Nije jedina, puno ih ima, i previše. No, zašto je ustaštvo moguće „mudro“ i bez ikakve ograda o „ideološkom opredjeljivanju“ spomenuti u kontekstu logora i smrti u logoru, ali je nužno dovijati se najzakučastijim formulama da se ne spomene kako je onaj o kome se upravo govori, pjesnik Luka Puljiz, također bio ustaša?

Zar bi spomen te jednostavne i neospornive činjenice doista značio „ideološko opredjeljivanje“? Ili bi možda implicirao da taj „radikalni pokret“ ima i neke druge stranice i neke druge simbole, osim onih koje izaziva spomen logora i smrti? Možda bi to zahtijevalo da jasno identificiramo i one protiv kojih se je Luka Puljiz borio?

Možda se ipak svega toga bojimo? Možda nas strah nadvladava čak i u dobi kad pristojan čovjek svodi sve životne račune? Možda i ne znamo onu da je opre-

zan čovjek – nikakav čovjek. Ili možda za tu misao znamo, ali se i nje bojimo?

I onda u tome strahu – i u strahu da se sa strahom suočimo – u vatru guramo onoga koji nije dorastao nikakvoj ozbiljnoj intelektualnoj raspravi, jednoga jugoslavenskoga društveno-političkog radnika, koji je pomislio kako će mene – ili bilo koga drugoga – impresionirati činjenica koja s pjesništvom Luke Puljiza nema baš nikakve veze: da su dvojica predstavljača knjige bili politički zatvorenici, a jedan, navodno, to umalo nije postao. Dirljivo.

Psihološki shvatljiv je taj izraz nemoci, ali bi inteligentno čeljade shvatilo da on može izgledati i prilično groteskno u časopisu u kojem su surađivali i ljudi koji su svojih petnaestak-dvadeset godina društveno-korisnoga rada u Staroj Gradiški, Zenici, Lepoglavi ili na Golome bili kadri izdržati na jednome boku. Još grotesknije može biti kad i one s kraćim – što nipošto ne znači manje vrijednim – robijaškim stažem kao „časne ljude, hrvatske junake i vitezove“ (pače kao „svoje prijatelje“) danas na stranicama *Političkog zatvorenika* hoće slaviti oni koji su, poput Milana Puljiza, u vrijeme kad su ovi odlazili na barikade, na vješala i u tamnice, halapljivo, režeći poput hijena, sisali svoju krvavo zasluženu jugoslavensku socijalističko-samoupravnu sisu, a potom se otirali prljavim rukavom i zadovoljno gladili dlake na mlohavu trbuhu ili ravnodušno trijebili crno ispod noktiju.

Da u uvodnim redcima nisam kazao što o njemu mislim, mogao bih ovdje kurtoazno primijetiti kako me veseli što i Milan Puljiz ima prijatelje, a onda bih mogao dometnuti da i spomenutim prijateljima, valjda, to prijateljstvo služi na čast, jer – imati Milana Puljiza za prijatelja, nije to mala stvar! I po ekskluzivnosti i po bogatstvu plodova koje to prijateljstvo donosi. A ovako sam se, brzopleto i neoprezno, odrekao užitka da i tako pokažem svoju uljudnost. Neka mi se to ne zamjeri, jer: preporučujem da se to prijateljstvo, na blagodat naroda, države i okolice, *vascelog regiona i cele Italije*, brižno njeguje i ubuduće.

Mene, pak, kad su posrijedi činjenice, ne zanima tko je komu prijatelj, a ne zanima me čak ni to, što pojedine ljude povezuje i kako prijateljstva nastaju.

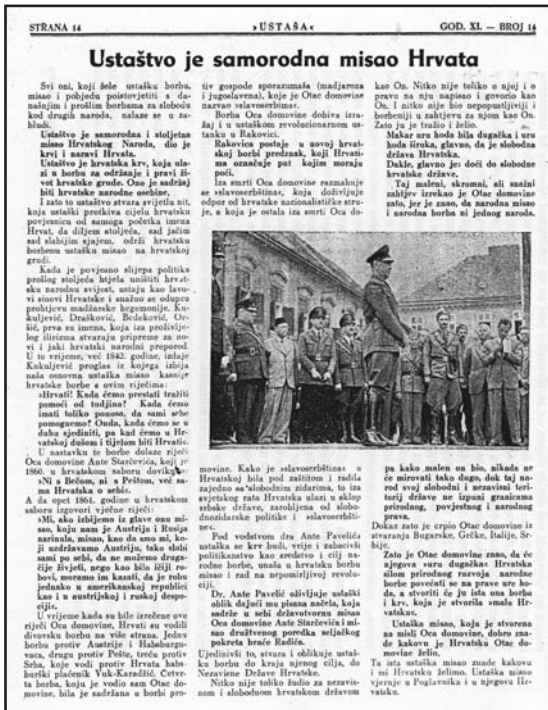
Znam da se slično sličnomu raduje, ali znam i da nas iskustvo uči kako ima i drugih veza i poveznica. Sve to je ovdje nebitno. Bitno bi moglo biti tek to da svaki utopljenik misli kako mu može poslužiti svaka slamčica. Tako i Milan Puljiz računa da će tuđom tamnicom spratljagu sa svoga imena, pa i s načina na koji je osakatio pjesništvo svoga prezimenjaka Luke.

U takve valja svrstati jugoslavenske društveno-političke radnike, ali – ne samo njih. Svi znamo vrlo dobro da taj soj nije izumro slomom komunizma i raspadom Jugoslavije. On se stalno obnavlja i *tići*, a svakodnevnica nas uvjerava da se u nj ne novače samo ostaci jugoslavenske klateži (vidovdanske, jerezoške ili boljševičke, svejedno). Ima on, nažalost, svoje *slavoserbske* jurišnike i svoje gnojne čireve s korijenima i na drugoj strani. Ista, pak, mjerila moraju vrijediti za sve, ili mjerila i nema. Na tome ne mogu ništa promijeniti ni pročitane knjige niti stečene diplome, a bogme – kad smo već kod toga – ni izdržani zatvor.

Dostojanstveno izdržanu tamnicu pristoji se častiti odličjima i priznanjima, ponekad i divljenjem. Vidjeli smo da se to i u Hrvatskoj, *moro balcanico*, znade činiti i društvenim sinekurama (kadikad su te sinekure i u augmentativnu obliku, koji bi ovdje zvučao maliko nezgodno, zar ne?). Istini za volju, nije to bilo tako često – jer su u demokratskoj Hrvatskoj i sinekure i njihovi augmentativi u pravilu pridržani jugoslavenskim i komunističkim *dražesnim pupoljcima svibanjskim* – ali su ti rijetki slučajevi tim zanimljiviji i za jednu ozbiljniju sociološku studiju vrlo poticajni.

Ovdje, pak, valja primijetiti samo to, da izdržana tamnica ne daje sama po sebi pravo ni na kakav intelektualni monopol. Ne stječe se njome *subnorski* status, a kamoli nešto više. Oni koji su nevični peru, ne će zbog robijanja postati ni književnicima niti novinarima, a još manje znanstvenicima, pa će sebi učiniti uslugu ako se ne meću u gaće koje nisu za njih.

A oni koji su naučili beknuti koju latinsku, sjetit će se ovdje i one o postolaru pred slikom u izlogu: postolaru je bolje ne pačati se u ništa osim postola. Primijenjeno na konkretni prijemor, to znači da me u raspravi o političkim, kulturnim i historografskim temama zanimaju ideje i činjenice, a ne impresioniraju me ni desetljeća, kamoli godine, još manje mjeseci koje je pojedinac proveo u zatvoru, a ponajmanje mjeseci i godine koje – nije. Osobito kad je mogao, pa i kad je možda bilo pitanje časti – svoje i naše – da to uzmogne, jer je, štono kažu, za stado najgore kad je pastir i sam ovca. Ne mogu to nadomjestiti ljupke pripovijesti namijenjene beskrajno dobrohotnu i primjereno nekritičnu slušateljstvu.

Isto vrijedi i za društvene položaje i političke funkcije. Znam da je uho Milana Puljiza naviklo na drugačiju glazbu, i da on sav ustreperi kad se nađe pred oltarom vlasti. Zato znam da mi je zaludu moliti ga da me poštedi „argumenata“ koji odaju služnički duh, jer: može on iz služništva, ne će ono iz njega.

Zato je on računao da će poentirati kad ustvrdi da sam „zbog slična postupka nasrnuo i na **dr. Nedjeljka Mihanovića**, bivšega predsjednika Hrvatskog državnog sabora“, koji da je za me „neznalica jer u svoj izbor [pjesama Branka Klarića] nije uvrstio neke pjesme po tekstopiščevu [dakle: mome, op. T. J] ukusu. A Mihanović je većinu radnoga vijeka proveo u HAZU izučavajući pjesnike i njihove pjesme, pa stekao i doktorat.“

Milan Puljiz, dakle, po običaju mlati praznu slamu i piše o stvarima o kojima nema pojma.

Nisam ja nikad i nigdje nasrnuo na Nedjeljka Mihanovića, koji se je, inače, točnosti radi, ni šest mjeseci nakon što je u svojoj 28. godini slavodobitno i uz zvonjavu svih zagrebačkih zvona diplomirao, davne 1958. (valjda na temelju dotadašnjih znanstvenih postignuća koja su zbog konspirativnosti ostala do danas nepoznata i stručnoj javnosti), zaposlio ne u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (jer su nju, družu Puljizu, vaši osloboditelji rastjerali iste one 1945., kad su hrpimice ubijali ljude, palili knjige i pljačkali pismohrane), nego se je zaposlio u Jugoslavenskoj (Jugoslavenskoj!) akademiji, što će reći – ustanovi nadaleko poznatoj po hrvatskomu rodoljublju i posve izuzetnoj od ovlasti, utjecaja i kadrovskih procjena čika u kožnim mantilima.

Godilo mu je kad ga se je kasnije nazivalo akademikom, pa je napadno izbjegavao ispraviti neupućene i poučiti ih da mu taj naslov ipak ne pripada. Ah, slabosti, al' – ljudska jest, da parafraziramo **Kranjčevića**.

A kad smo apsolvirali i tu ilustraciju Puljizova neznanja, valja reći da Mihanoviću nikad nikakav prijekor nisam uputio ni zbog tog zaposlenja u Jugoslavenskoj akademiji (jer to nije račun koji je meni dužan položiti, a nikad nisam ni pomislio, još manje napisao da su svi zaposlenici i te akademije nužno djelovali protuhrvatski!).

Nisam ga kritizirao ni zbog njegovog izbora bilo čijega pjesništva.

Naprotiv, ja sam u kratkome tekstu o velikome hrvatskom pjesniku **Branku Klariću**, koji je u istoj rubrici o smaknutim pjesnicima objavljen u *Političkome zatvoreniku* br. 256 (siječanj-veljača 2014., str. 22.-25.), napisao doslovno: „Godine 1991. Nedjeljko Mihanović je priredio, a Nakladni zavod Matice Hrvatske i Kršćanska sadašnjost pod naslovom *Svečano bogoslužje* objavili su izbor Klarićevih pjesama. Priređivač je smatrao potrebnim posebno naglasiti, kako su u taj izbor 'uvršteno pjesme iz svih objavljenih zbirki pjesama Branka Klarića', nadajući se, valjda, da čitatelj ne će primijetiti kako to zapravo nije istina: u izboru su potpuno zaobidene pjesme iz zbirke rodoljubne lirike *Svjedočanstvo zemlje*.“

Ustvrdio sam, dakle, da je Mihanović svjesno – još drastičnije od Milana Puljiza, ali jednako kao Milan Puljiz naglašavajući da je istina ono što istina nije – bezočno lagao javnosti, tvrdeći da u svoj izbor uvršćuje pjesme iz svih Klarićevih zbirki, iako jednu od njih nije ni spomenuo makar jednom riječju, a kamoli da bi iz nje uzeo bar jednu pjesmu. Mogao je cijelu tu zbirku i sve pjesme iz nje držati lošima, pa ih sasvim legitimno ne uvrstiti u svoj izbor, ali kad je zanijskao postojanje zbirke, i kad je pritom lagao da je uvrstio pjesme iz svih Klarićevih zbirki, onda je jasno da to nije učinio ni zbog svoga nepoznavanja te zbirke niti zbog njezine (ne)vrijednosti, nego iz političkog oportunitizma.

Riječ je, naime o zbirki *Svjedočanstvo zemlje*, koja se bez ikakva krznanja može nazvati „ustaškom“, i za koju se općenito drži da je objavljena 1943. u Zagrebu, svakako nakon pada Italije, što i ne mora biti točno, budući da je *Hrvatska bibliografija* smješta u razdoblje između svibnja i kolovoza te godine. Sam naslov je Klarić upotrijebio i ranije, objavljujući u *Hrvatskoj smotri* (11/1943., br. 5 iz svibnja 1943.) istoimenu pjesmu u prozi koja je bila istodobno i politička budnica što završava mišlju: „Kad se stišaju oluje i pokaže dan, uzkrzni poljubac Hrvatske Zemlje na čelu njezinih sinova bit će sladak zaborav svega što se je u ovom času velike kušnje pregorjelo i žrtvovalo.“

O tome se, dakle, radi kad se govori o Branku Klariću i Nedjeljku Mihanoviću, a ne radi se o onome o čemu baljezga *društveno-politički radnik* Milan Puljiz. Radi se o krivotvorenju i varanju javnosti.

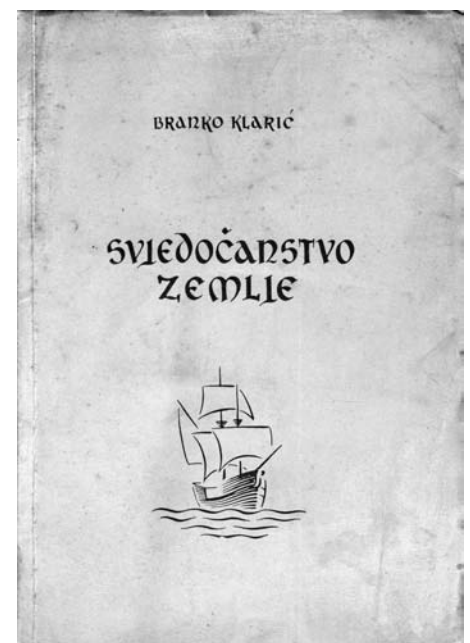
Jer, ni uz eufemizam kojim tek s krajnjim naporom obuzdam prirodnu, upravo refleksnu reakciju svoga probavnog sustava, to Mihanovićevo *furtimaštvo* ne mogu nazvati ničim doli nepristojnim krivotvorenjem Klarićeva pjesničkoga djela. A nevolja i jest u tome da je Mihanović – kako nas podsjeti Milan Puljiz – čitav život prebirao po hrvatskoj književnosti, pa je i kao doktor znanosti vrlo vjerojatno, da ne kažem sigurno, znao za postojanje Klarićeve „ustaške“ zbirke. A ipak ju je prešutio!

To je, dakle, kukavština koja mi je pala na um kad sam se susreo sa sličnom kukavštinom Milana Puljiza: ako su Branko Klarić i Luka Puljiz slavili pokret kojemu su pripadali, tko je dao pravo Nedjeljku Mihanoviću i Milanu Puljizu, da to izbrišu iz njihova djela?

Tko im je, što reče pjesnik, pravo podao da nas političkoj korektnosti vode silovno, po svojoj volji, k'o na uzici?

Jer, ako je njima na uzici lijepo, onda sudbine Branka Klarića, Luke Puljiza i njima sličnih pokazuju da su oni radije birali smrt nego uzicu. Već zato zaslužuju da ih se poštuje, jer ta spremnost na obranu vlastitih ideala i uvjerenja nije mala stvar. Da je mala, i Milan Puljiz bi je pokazao.

Zato valja reći da je to jedna od onih sramota koje će Mihanovića pratiti i nakon smrti. Nije jedina (iz razdoblja nakon 1990. vidi, primjerice, pod: smrt **Antuna Šoljana** ili odlazak **Vladimira Nazora** u partizane, a našlo bi se toga malne za Litanije Svih Svetih!), ali tomu sad i ovdje nije mjesto.

„Ustaška zbirka“ Branka Klarića

I ništa na toj sramoti ne mijenja okolnost da je Mihanović neko vrijeme bio postavljen na čelo Hrvatskoga državnog sabora. (Zar tamo nije bio postavljen, recimo, i Stipe Mesić, i zar na tome položaju nije bilo još ljudi koje je jednako tako bolje ne poznavati?)

A ne bi, družo Puljizu, na toj mojoj ocjeni ništa promijenilo čak ni da je Nedjeljko Mihanović bio predsjednik AFŽ-a i Socijalističkog saveza zajedno! Ni to mu ne bi pomoglo.

Ne bi, jer ne postoji ništa što može izbrisati činjenicu da je svjesno amputirao dio Klarićeva pjesništva i da je pritom bezočno lagao da nije tako.

A nisam ni o tome Mihanovićevu postupku pisao zato što me zanima on osobno. Mihanović mi je važan koliko i preklanjski snijeg ili – ako hoćete – koliko i Milan Puljiz. Bavio sam se načelom, problemom, pojavom odnosno takvim pristupom Klarićevu pjesništvu koji je simptom društvene i nacionalne patologije. Razumije se da ni od rasprave nisam bježao, a ne bježim ni sada. Nedjeljko Mihanović 2014. nije odgovorio, a još uvijek može. Ja sam ovdje, čekam ga na Dravi. Može u njegovo ime i danas odgovoriti i tko drugi, svatko tko ima volju na meko se nasloniti.

A kao što mu je od slabe koristi Nedjeljko Mihanović, tako Milanu Puljizu ne će pomoći ni isticanje da su objavljivanje tendenciozno osakaćenog izbora pjesništva Luke Puljiza „platili Runovićani u Zagrebu“. Ganutljiva je to opaska, pa i više od toga. Jer, Runovići i financije, to je tema koja izaziva iznimno bogate asocijacije. O neke od njih udaraju vali modroga Jadrana, s drugima se pod jesen jačaju potoci sa Zagrebačke gore, ali – ni tomu ovdje nije mjesto.

Ovdje se radi o tome, je li Runovićanima (svima ili samo dijelu), i ne samo njima, zagrebačkim izdanjem osakaćenoga pjesništva Luke Puljiza 2011. podmetnut torzo koji pjesnika čini manjim od onoga što je on zaslužio.

Jer, kako rekoh, problem je bježanje od istine za račun jeftine političke trgovine, i problem je u tome što je Luka Puljiz „mali pjesnik“. Da je veliki, to bi se već ispravilo u nekome novom, drugom izdanju, pa ne bi bilo osobito važno; kod Luke Puljiza takvo izdanje i nije realno očekivati. Upravo zato je 2011. trebalo postupi-

NAPOMENA

U ovaj izbor uvrštene su pjesme iz svih objavljenih zbirki pjesama Branka Klarića. Pjesme se donose kronološkim redom objavljivanja u pojedinim knjigama i redosljedom kako se nalaze u zbirkama *Missa poetica* (Split, 1936), *Darovi vječnosti* (Zagreb, 1939), *Sklopljenih ruku* (Zagreb, 1940), *Slava katedrale* (Zagreb, 1942), *Srebrni kovčeg* (Zagreb, 1943) i *Svečano bogoslužje* (Zagreb, 1945). Iz poeme *Slava katedrale* uzeti su samo neki odlomci, koji su u ovom izdanju obilježeni zvjezdicom. Na tekstovima pjesama provedeno je pravopisno ujednačavanje prema pravilima suvremenoga pravopisa hrvatskoga književnog jezika.

N. M.

Mihanovićeva napomena pokazuje da je Klarićeva „ustaška zbirka“ namjerno prešućena

ti skrupulozno i ozbiljno; pošteno, a ne s bizantinskom lukavošću.

I, na koncu, ne priječim Milanu Puljizu da veliča i u pomoć priziva Stipu Mesića. Ne smeta mi ni to što je Mesić od njega, kako sam kaže, naručio svoju biografiju onako kao što se u postolara naručuju postole.

Pristojan čovjek bi se te narudžbe sramio, Milan Puljiz njom se ponosi. Ima ona pučka izreka koja bi ovdje došla kao suza na oko, ali – nema veze.

Ovdje je bitno da naručitelj, dakako, uvijek očekuje da se njegova narudžba ispuni, pa nema sumnje da je Mesić bio zadovoljan Puljizovim uradkom. To što su time smiješnima ispali i Mesić i Puljiz, njihovo je pravo. Oni ni nemaju druge ambicije nego biti karikature.

A što se mene tiče, može Milan Puljiz to svoje pravo i to svoje oduševljenje Stipom Mesićem podijeliti i s predstavljacima svoje knjižice o Luki Puljizu; može to činiti i s njezinim platcima, ako oni to žele. To je njihova stvar; u izbor im se ne miješam, ne dijelim ga niti im na njemu zavidim.

A moje je pravo o Mesiću misliti drugačije. Dok je bio u oporbi, pa čak ni otkad je sjahao s Pantovčaka (ali nastavio jašiti na hrvatskome državnome proračunu), nisam o njemu napisao ni slova. No, dok je bio predsjednik države i dok su mu se ulagivali i kadili mu razni hagiografi – već time birajući reputaciju šljama (prema onoj znamenitoj *rex – fex*) – puno puta sam napisao da druga predsjednika, „predsjednika građanina“ ili – kako bi to neslučajno htio Milan Puljiz: „građanina predsjednika“ – jednostavno prezirem.

To je ono, što bi rekao **Slobodan Novak**, što mi nitko ne može oduzeti.

To je više od neslaganja s njegovim političkim pogledima. Manje je to, doduše, od onoga što mislim i osjećam, ali je najviše što novinski tekst može otrpjeti.

To je, na koncu, i jedna od konstanti u mome intelektualnom i emocionalnom životu, a do dana današnjega baš ništa me nije navelo da je mijenjam ili preispitujem.

O Mesićevim bih biografima možda mogao imati drugačije mišljenje, o njegovim hagiografima – nipošto. A nema nikakve dvojbe da *društveno-politički radnik* Milan Puljiz ne spada u prvu od spomenute dvije kategorije.

Zato zapravo ni on, a ni njegovi što učeni, a što priučeni trbuhozborci ne zaslužuju da se obazrem na njegovo omalovažavanje moje bibliografije. Ima Milan Puljiz pravo i na takav odnos, osobito kad bi mogao pročitati što sam napisao, jer je to ipak nešto složenije od zidnih novina i biltena sa Šetališta Karla Marxa br. 14.

Ipak, koga od čitatelja ove rasprice zanima: jedan dio te bibliografije dostupan je i u elektroničkome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Tamo su navedene neke moje knjige i neki znanstveni i stručni članci. Nisu ni izbliza svi, publicističkih je nekoliko, a novinski nije nijedan.

Uz dlaku političkoj korektnosti kanoniziranoj u tzv. antifašističkoj Hrvatskoj koja je Mesića dva puta izabrala predsjednikom (a da je mogla, na svoju bi sramotu to možda učinila i treći put), iz nekih od tamo navedenih mojih knjiga uče studenti u ovoj državi i izvan nje, a sklon sam vjerovati da će učiti i iz onih koje tek čekaju na tisak.

U tome se, dakako, mogu i prevariti, što će se zbiti osobito onda kad bi nam se nametnuo mesićevski *region* (pa se u potpunosti rascvao politički i društveni moral koji je tako dobro oslikan životopisima *društveno-političkih radnika* poput Milana Puljiza); zasad se čini da tako ipak biti ne će.

A privatno, ja se ne tužim zbog mjesta koje sam izabrao. Neovisno o tome, nemam iluzija o vječnosti; jedino znadem da je mišljenje kojekakvih *milana puljiza* o meni i o mojim tekstovima, i meni i svima do kojih mi je i zerice stalo, bitno koliko je bitna preklanjska rosa. Može to biti slaba utjeha, ali je ipak nekakva.

Dr. sc. Tomislav JONJIĆ